

CUPRINS

MULȚUMIRI	9
CUVÂNT ÎNAINTE	13
ARGUMENT	17
I. PRELIMINARII. CONTURUL IDENTITAR AL COMUNITĂȚILOR MINEREȘTI	25
1. Cadrul istorico-geografic al comunităților minerești din Valea Jiului	25
2. Premise ale cercetării etnologice și antropologice asupra unor ocupații dominante în spațiul geografic al Văii Jiului	36
3. Concepte și noțiuni	49
4. Metode și structură	55
II. MINA ȘI MINERUL ÎN LITERATURĂ	65
1. Despre minerit în literatura română	68
1.1. Maria Botiș-Ciobanu – primele vâlve din literatura română	69
1.2. Minele de aur în literatura lui Ion Agârbiceanu	76
1.3. Viața de miner în nuvelistica și reportajele lui Geo Bogza	82
1.4. Mihail Davidoglu – minerii în dramaturgia proletcultistă postbelică	91
1.5. Imaginea minerului în ficțiunea și memorialistica lui Ion D. Sîrbu	96
1.6. Augustin Buzura – <i>Drumul cenușii</i>	107
2. Despre minerit în literatura universală	112
2.1. Émile Zola – <i>Germinal</i>	113
2.2. Jókay Mór – <i>Diamantele negre</i>	124
2.3. Marie Majerová – <i>Balada minerilor</i>	128
III. LUMEA MINERILOR ÎNTRE DEVOȚIUNE ȘI PROFAN	135
1. Mina – spațiu sacru. Înfirmarea la mineri	135
2. Forme contemporane ale relației cu supranaturalul în comunitățile minerești: Vâlva Băii și Sfânta Varvara	165
3. Ruga femeii pentru fericirea și integritatea familiei minerilor. Practici apotropaice în spațiul domestic mineresc	184
IV. ÎNTRUNIRI COLECTIVE ȘI ROLUL LOR ÎN COMUNITĂȚILE MINEREȘTI	205
1. Serbările minerești din secolul al XX-lea	205
2. Sărbători transgresive: nedeile de Paște din Valea Jiului – mesele dintre lumi	214

V. FOLCLORUL MINERILOR	229
1. Etnolingvistică – limbaj tehnic și jargon mineresc	229
2. Valori folclorice minerești transmise oral: minerul-erou, alți eroi și legendele contemporane	247
VI. PATRIMONIUL MATERIAL MINERESC ȘI CONSERVAREA MINEI ÎN MEMORIA COLECTIVĂ	259
1. Mina – spațiu cultural. Memorie individuală, memorie colectivă	259
2. Muzee și colecții. Curatori și conservatori ai patrimoniului mineresc	268
CONCLUZII	279
BIBLIOGRAFIE	285
ARHIVĂ FOTOGRAFICĂ	301
LISTA SUBIECȚILOR INTERVIEVAȚI	319
GLOSAR DE TERMENI ȘI EXPRESII UTILIZATE ÎN SPAȚIUL MINERESC	325
FRAGMENTE DE INTERVIURI	341

MULȚUMIRI

Ceea ce veți citi în această carte nu ar fi fost o cunună posibilă a muncii din ultimii ani fără sprijinul unor oameni care mi-au fost permanent alături și care mi-au orientat cercetarea spre cele mai nebănuite căi.

Mulțumesc doamnei Antoaneta Olteanu că a acceptat cu caldă bunăvoință să îmi coordoneze lucrarea doctorală și să îmi fie alături cu tot sprijinul academic în obsesia mea pentru lumea minerilor.

Mulțumesc prietenei mele Laura Jiga Iliescu pentru ajutorul prețios și necondiționat pe care mi l-a oferit pe parcursul cercetărilor și neliniștilor antropologice care m-au frământat în toți acești ani.

Îi mulțumesc lui Nicolae Mihai, care a insistat că această carte trebuie publicată, și editurii Argonaut pentru onoarea de a mă primi în rândurile autorilor săi. Și lui Astrid Cambose, pentru răbdarea și rigoarea cu care a buchisit manuscrisul pentru a ajunge în această variantă.

Mulțumesc tuturor celor care mi-au oferit din timpul și memoriile lor și care mi-au împărtășit cu încredere și generozitate cadre din propria viață, minerilor și locuitorilor din Valea Jiului, cărora le ofer, la rândul meu, propria poveste despre ei. Și îi mulțumesc Silviei Barbu, cea mai bună gazdă (și nu numai atât) a tuturor peregrinărilor și nedumeririlor mele petrilene.

*Despre mină sper să scriu o carte, e o LUME: Blaga
zicea că Agricultorii (țărani, ciobani), Marinarii și
Minerii epuizează un orizont, deci au dreptul la un
folclor (cultură) al lor. Minerii au unul constituit din
tăceri, resemnare și o formă de eroism (în fața
morții) care nu există nici la marinari.*

(Ion D. Sîrbu, *Povestiri petrolene*)

*We all know that we must have coal, but we
seldom or never remember what coal getting
involves.(...) We are capable of forgetting (...) as
we forget the blood in our veins.*

(George Orwell, *The Road to Wigan Pier*)

*În orice caz, un lucru e sigur: noi ne-am încălzit și
am văzut la lumina becului cu sudoarea minerului.*

(Preot Nicolae Tănase, interviu inedit)

*Să nu aștepți ca din sacul cu cărbune să se scurgă
făină albă.*

(Proverb francez)

CUVÂNT ÎNAINTE

Construcția identității minerilor, așa cum s-a conturat ea în imagologia socială, etnologică sau chiar antropologică, o face să fie un subiect de discuție extrem de ofertant, prolific reflectat în literatura de epocă, lucru care a impulsionat-o și pe autoare să abordeze toate aspectele pe care le poate lua imaginea minerilor pornind de la cercetările de teren ce au explorat comunitățile din Valea Jiului. Cercetarea realizată a fost de mare profunzime, Cornelia Florea mergând direct la sursele de teren (este vorba despre o cercetare de amploare, realizată începând cu anul 2014), dar acoperind de asemenea foarte bine și bibliografia de cabinet.

Cercetarea realizează un cadru istoric și geografic al comunităților din Valea Jiului, în buna școală etnologică tradițională, prezentând o foarte utilă sinteză cu privire la studiul antropologic al ocupațiilor, tocmai pentru a se ajunge la constructul identitar al comunității minerești în ansamblu, surprinsă de autoare din cât mai multe unghiuri posibile. Dispunând de temeinice cunoștințe teoretice, atât din spațiul etnologic, cât și din cel antropologic, autoarea alimentează cu succes seria studiilor consacrate universului mineresc – din păcate, o tradiție nu prea bogat reprezentată. Considerăm că, prin amploarea demersului și prin aspectele de finețe relevate, prin conturarea unei lumi la care nu mulți au acces, autoarea a reușit să-și atingă obiectivul, afirmându-se ca o voce autorizată în acest domeniu de cercetare.

Cercetarea practică, de teren, se oglindește cu precădere în ultimele patru capitole – *Lumea minerilor între devoțiune și profan; Întruniri colective și rolul lor în comunitățile minerești; Folclorul minerilor* (o încercare de identificare a unor legende, tradiții care pare să fi devenit între timp elemente perene de oralitate în mediul mineresc); *Patrimoniul material mineresc și conservarea minei în memoria colectivă*. Fie și din simpla lor enumerare, capitolele se remarcă printr-o abordare extrem de variată, multilaterală, a imaginii minei și minerilor în comunitatea tradițională. Fiind o comunitate destul de închisă, e de înțeles de ce

autoarea a ales o metodă prin „învăluire”, încercând să se apropie din diverse direcții de nucleul reprezentărilor studiate. Pentru că mineritul e o meserie periculoasă, e firesc să vedem ceremonialul de înmormântare ca având un rol deosebit de important în viața colectivității, alături de numeroasele credințe în patronii minei, cei care îi pot ajuta pe mineri să revină cu bine din subteran.

Pornind de la sărbătoarea nedeilor, dar și de la alte festivități mai noi, Cornelia Florea reușește să surprindă mai multe etape în devenirea minerului de la țăran/ cioban, viețuitor într-o comunitate tradițională, la muncitor cu o specialitate periculoasă, care s-a bucurat în perioada comunistă de un mare prestigiu social nu numai la nivel declarativ. Autoarea, care și-a făcut cercetările în actualitate, este martora peisajului dezolant al minelor părăsite și a căderii în derizoriu a unei meserii/ a unui statut rememorat cu mare tristețe de toți membrii comunității. În acest sens, ni se pare extrem de potrivit și ultimul capitol, consacrat minei ca spațiu cultural, unde se alocă o atenție deosebită imaginii culturale a mineritului în memoria individuală, dar și în cea colectivă, mergându-se până la instituirea de muzee neprofesionalizate, organizate de localnicii care nu se pot împăca așa de ușor cu tragedia închiderii minelor și cu dispariția unei meserii care generase în jurul ei un univers extrem de bogat. De fapt, acesta este obiectivul analizei, după cum declară autoarea în *Argumentul* său: „Cercetarea noastră se dorește o tentativă de a problematiza fenomenul minesc, plecând de la aspectele sale sociale și relevându-le pe cele etnologice, folclorice, antropologice, culturale (sociale), per ansamblu, cu scopul de a descoperi, a evidenția și a înțelege o parte dintre valorile spirituale pe care minerii le-au creat și le-au transmis generațiilor următoare” (p. 19). Pe de altă parte, avem în vedere o „tradiție” în curs de elaborare, nu mai veche de două secole, care venea să răspundă unor nevoi economice și sociale. Foarte interesantă este punerea în pagină a autoarei, care face referire la curentul evoluționist din antropologie, pentru a decela semnificația antropologică a introducerii mineritului la noi în țară și a abandonării sale ulterioare, în comparație cu regiuni subdezvoltate din Lumea a Treia, în care exploatarea subsolului încă mai este văzută ca o soluție salvatoare.

Cuvânt înainte

Nu în ultimul rând, remarcăm bibliografia vastă și serioasă, folosită foarte ponderat în analiză. Extrem de prețioase sunt și materialele din anexele lucrării, fotografiile și interviuri care completează generos cercetarea realizată, oferind informații valoroase despre o comunitate de-acum pe cale de dispariție.

Antoaneta Olteanu